

Marcel S. Mansouri

DIPLOMIRANA RIT

Kratek uvod v ozadje procesa Bolonjske reforme in njenih dosežkov v Nemčiji

Marcel S. Mansouri, 24, je študent 7. semestra sociologije in političnih znanosti na Christan-Albrechts-Universität v Kielu, specializira pa se za področje politične komunikacije in analize družbenih neenakosti. Diplomirana rit je naslov manifesta, ki ga je napisal spomladi 2009 da bi ponazoril polomijo procesa Bolonjske reforme v Nemčiji. Njegova ugotovitev je, da reforme niso le ekonomizirale izobraževalnega sistema, temveč so skozi stranska vrata prinesle učinek zmanjševanja proračunskega financiranja izobraževanja. Država se umika iz izobraževalnega sistema korak za korakom, da potencialni nasprotniki privatizacije ne bi uvideli vse dokler ne bo prepozno. Velika tragedija pa je dejstvo, da etos študiranja kot homo economicus ni nekaj, kar je moralo biti ustvarjeno, temveč je že široko razširjena motivacija za študij zaradi obeta boljših možnosti na trgu dela in končno zaradi obeta bogastva.

»Izobrazba je tisto, kar ostane, ko človek pozabi vse, česar se je naučil v šoli.«

- Albert Einstein

1. del: Kaj so nam ukradli

Na koncu – kaj študij je, za kaj pravzaprav pri študiju gre? Gre za uspeh? Gre za razumevanje sveta ali smisla življenja? Je to ključ do sveta blaginje in bogastva ali je to človekova pravica, pravica vsakega človeškega bitja, da se dokoplje izza lastnih želja in doseže srečo? Bodimo iskreni – gre za uspeh. Morda ne za vas ali zame, vendar, glede na organizacijsko strukturo naše družbe, Univerze so institucije namenjene družbeni selekciji. Vsekakor so lahko ključ do sveta blaginje. To je odvisno od perspektive, iz katere zremo na to vprašanje. Želite normativni odgovor na to vprašanje ali želite prodreti skozi organizacijske strukture utilitaristične kapitalistične družbe? »Popolnoma razsvetljeni svet zmagoslavno izžareva polom.« Ta citat slavnih filozofov in sociologov Maxa Horkheimerja in Theodora Adorna nas katapultira na ključno točko celotne diskusije o izobraževanju, družbi, individualnosti in množični neumnosti. Razsvetljenstvo je pomenilo proces emancipacije intelektualnih elit v fevdalni Evropi, ki se je začel v 18. stoletju kot proces demistifikacije religije, države, hierarhije in vseh tradicij, ki so legitimirale družbene strukture tedanjega časa. Medtem je potekal razredni boj med starimi fevdalnimi elitami in porajajočim se razredom meščanstva, čigar vpliv in moč sta se povečevala z napredkom industrializacije. Takrat so bili slednji tisti, ki so si lahko privoščili izobrazbo, zato so ravno oni lahko postavili pod vprašaj legitimnost družbene strukture, obenem pa tudi premišljevali o alternativnih modelih družbe, ki bi bila po njihovem mnenju boljša kot takrat veljavni aristokratski sistem.

Nemški filozof Jürgen Habermas je leta 1969 v nekem eseju o študentskem gibanju 1968 zapisal, da je Hitlerjev uspeh pri širjenju njegove nečloveške ideologije, poneverjanju zgodovine in manipuliranju z množicami pomenil enkratni neuspeh izobraževalnega sistema (Habermas 1969: 51). S tem v zvezi je bila v povojni Nemčiji izobraževalna reforma ena prvih stvari za diskusijo. Treba je bilo preprečiti, da bi lahko bile izobraževalne institucije še kdaj zlorabljene za posebne interese skozi oblikovanje nazorov ljudi na tak ali drugačen način. Kar se je zgodilo, ni bilo nič manj kot odprtje visokošolskega izobraževanja za delavski razred. Nemški svet znanstvenikov – skupina starejših znanstvenikov, ki je bila oblikovana

leta 1957 z namenom izdelave načrta za optimiziranje nemškega visokošolskega sistema – je objavila besedilo o razvoju t.i. »ekspanzije izobraževanja«. Jeseni 1950 je v Zahodni Nemčiji študiral 110.000 študentov. Številka se je počasi povečevala do 127.000 v jeseni 1955. Jeseni leta 1960 je na zahodnonemških univerzah študiral 220.000 študentov (Svet znanstvenikov 2005: 15). Vlada se je na podvojitve števila študentov odzvala z ustanovitvijo 29 povsem novih univerz, ki so bile zgrajene v letih med 1969 in 1979 (Svet znanstvenikov 2005: 16). Vedno več ljudi iz delavskega razreda si je lahko privoščilo študirati. Urniki so bili fleksibilni, kar je bilo v naklonjeno tudi tistim, ki so ob študiju mogli delat, da bi lahko preživeli.

Po letu 1979 se je investiranje v javni izobraževalni sektor na splošno ustavilo. Strokovnjaki so to upravičevali z napovedmi zmanjševanja študentov v sledečem desetletju kot posledice demografskih sprememb. Motili so se. Kapacitete zahodnonemških univerz so bile povsem zapolnjene, vlada pa ni hotela investirati. Sprožila je kampanjo proti lenim, pijanim in zadrogiranim študentom ter hotela skrajšati običajni čas za študija na tri leta. Zveni znano? Leta 1988 se je zgodilo veliko protestno gibanje proti interesom vlade za povečanje pritiska na študente preko univerzitetnih reform. Pravica do prilagajanja urnika lastnim potrebam se veliko bolj sklada s sliko demokratične, pluralistične dežele kot pa diktiran urnik, kjer ni le planirano katere predmete mora nekdo opraviti v določenem obdobju študija, temveč je vedno večji tudi časovni pritisk. Vse to je bilo posebej neugodno za študente iz družin z nizkim dohodkom, ki so ob študiju za preživetje morali delati.

Dogodki v letih 1988 in 1989 so bili dramatični. Takrat sem imel tri leta. Danes, 20 let kasneje, v internetnih arhivih Študentskega komiteja Svobodne univerze v Berlinu berem o boju v tistem času. Prek cele republike se je zgodil val zasedb kampusov, ki ga zdaj ne bom raziskal, saj bi nas to odpeljalo stran od predmeta tega spisa. Kar želim prikazati je, da so strukture, ki danes obstajajo pod imenom Diploma/Magisterij (Bachelor/Master) in Evropska Unifikacija veliko starejše kot nekateri izmed nas morda mislimo. Dejansko jih je vlada hotela uvesti že v zgodnjih 60ih letih. Prvi korak študentskih protestov v Zahodni Nemčiji je bil delo SDSa¹ »Univerza v demokraciji«. V zgodnjih šestdesetih se je protest osredotočil na agendo vlade o univerzitetnih reformah². Po »Vietnamskem kongresu« leta 1967 se je gibanje iz kampusov preselilo na Main Street.

Nazaj na osemdeseta. Po uspešni kampanji proti univerzitetnim reformam je bilo nekaj časa zatišje. Združevanje Nemčije je gibanje preglasilo, na področju izobraževanja pa so vzniknile nove težave. Treba je bilo združiti dva povsem različna sistema. Na tisoče študentov iz Vzhodne Nemčije je bilo zdaj treba integrirati v akademski standard demokracije. Pri naravoslovnih znanostih ni bilo težav. Toda družbene znanosti, filozofija in zgodovina so v diktatorskem režimu precej različne. Za to nalogo in za načrtovanje nemškega visokošolskega izobraževalnega sistema je bila leta 1993 ustanovljena institucija z imenom »Centrum für Hochschulentwicklung« (Center za razvoj univerze). To je bila združeno podjetje Splošne konference univerzitetnih predsednikov in Fundacije Bertelsmann³. In lahko uganete – nova

¹ Skupina SDS (Sozialistischer Deutscher Studentenbund, slov. Socialistični nemški študenti) je bila skupina študentov, ki so bili kritični do razvoja Zahodne Nemčije in kapitalizma nasploh. Najprej so bili mladinska organizacija SDPja (Socialdemokratske stranke Nemčije). Ko pa se je SDP, da bi zmagal na volitvah pomaknil na družbeno sredino, je odrezal povezave z radikalno študentsko skupino in zasnoval novo mladinsko organizacijo imenovano »Jungsozialisten« (Mladi socialisti).

² Mimogrede, v tistem času je vlada uvedla šolnine, ki pa so bile kmalu odpravljene, ker **nihče ni plačal**. Množični bojkot je bil uspešen in je očitno možen. Ne morem prav razumeti zakaj tega nismo mogli izvesti v letu 2006. (Kurziva je prevajalkina, op.prev.)

³ <http://che.de> V osnovi je Fundacija Bertelsmann le evfemizem za Korporacijo Bertelsmann. Fundacija je le orodje za pranje.

stara ideja o izobraževalni reformi je bila ponovno rojena. Ampak tokrat so se stvari spremenile. Z razblinjenjem ZSSR so neoliberalci slavili konec zgodovine in pričeli z reorganizacijo družbe. Leta 1996 je OECD objavil besedilo z naslovom »Družba, temelječa na znanju«⁴. V njem so sklenili, da je najhitreje rastoči segment na trgu dela prav »visoko kvalificirano delo«, medtem ko ima ta segment hkrati najnižjo stopnjo nezaposlenosti. Važnejši premik tega dokumenta najbolje ponazarja naslednji citat:

»Storitveni sektorji, ki zahtevajo visoko usposobljenost, kot npr. izobraževanje, komunikacije in informatika, rastejo še hitreje. Ocenjeno je, da več kot 50 odstotkov bruto družbenega proizvoda (BDP) v največjih OECD gospodarstvih zdaj temelji na znanju.« (OECD 1996: 9)

Kot vidimo, je izobraževanje omenjeno na seznamu storitev, ki prinašajo rast ekonomskega dobička. Če pustimo ob strani dejstvo, da se zdaj ekonomska institucija kot je OECD ukvarja z izobraževanjem, predstavlja to, da se izobraževanje uvrsti na seznam storitev skupaj s komunikacijami in informatiko, odločilno točko sprememb v diskusiji o izobraževalni politiki. In kot vsako racionalno človeško bitje ve, kakor hitro nekaj postane dobičkonosno, je to treba deregulirati, da lahko korporacije iz tega iztisnejo še več dobička.

Konec koncev ni Bolonjski proces nič drugega kot deregulacija izobraževalnega sistema. In kaj je velika nevarnost pri vsem tem? Če si ogledamo najslabša diktatorstva v zgodovini – nekatera med njimi so na žalost še vedno pri moči – nam v oči pade naslednja zadeva: celoten izobraževalni sistem je le orodje za razširjanje vladajoče ideologije. Ni pomembno, ali je to totalitarna teokracija kot je to Islamska republika Iran, ali stalinistični režim kot je Severna Koreja – preko izobraževalnega sistema ti režimi razširjajo svojo ideologijo, kritičnega emancipatornega izobraževanja pa ni, obstaja le podrediva totalitarna ideologija⁵. Izobraževanje je zlorabljeno kot orodje za družbeni nadzor. In kje je razlika med Bogom, vzvišenim vodjo in ekonomsko nujnostjo, če nas vsaka od razlag sili, da storimo ali sprejmemo nekaj, kar vemo, da ni dobro?

Premislimo zdaj to na primeru nekaj protislovij iz aktualnih nemških javnih debat.

Konsenz v javni debati je, da vojna v Iraku sloni na lažeh Busheve administracije, ki želijo opravičiti vojno, ki so jo hoteli začeti tako ali drugače. Zatorej je nekdanji federalni kancler Gerhard Schröder (zdaj lobist Gazproma) zavrnil podporo tej vojni. Toda medtem smo nadaljevali naš angažma v vojni v Afganistanu. Rečeno nam je bilo, da je to pravična vojna. In če nas Obama prosi, naj pošljemo še več čet v Afganistan, bo naša vlada to storila. Vojno so opravičevali z dogodki 11. septembra. Po nekaj letih so rekli, da zdaj sodelujemo pri gradnji države in bomo morali pomagati pri stabilizaciji dežele. Rekli so, da smo tam, da zaščitimo človekove pravice afganistanskih žensk, ki bi jih zatirali, če bi mi umaknili čete. Toda kako so nam mar človekove pravice Afganistancev, medtem ko prodajamo orožje sosednjemu diktatorju v Uzbekistanu? In kako da se Al Kaida ne preseli v Sudan ali Somalijo ali Jemen ali katerokoli drugo destabilizirano islamsko deželo in tam zgradi svoja taborišča? In kako so lahko Al Kaidini pehotni borci lahko nevarni nam v osrednji Evropi?

⁴ <http://www.oecd.org/dataoecd/51/8/1913021.pdf> naložen 17. oktobra 2009

⁵ Rdeči Kmeri v Kambodži so celo ubijali vsakega, ki je bil obtožen, da je intelektualec. Kulturna revolucija v LR Kitajski je bil državni udar Maa, ki je mlade potisnil ven iz izobraževalnega sistema, stran od partijske propagande njegovih notranjih partijskih sovražnikov, da jih je lahko zastreprili s svojo lastno propagando, svojo malo rdečo knjižico. In vidimo, kaj se je zgodilo.

Še en primer: V Nemčiji obstaja velika debata o jedrski energiji. Vse, kar je pomembno, je varnost naših jedrskih elektrarn in ogljik v atmosferi. Nihče pa ne govori o modalnosti izrabe urana v državah kot je Niger, kje stopnja rakavih obolenj v regijah, kjer se izraba vrši, dramatično raste. Kje so njihove človekove pravice?

Moja poanta je: brez kritične misli in brez dobre kritične izobrazbe iz predmetov kot so zgodovina, politika in filozofija (in najbrž še veliko drugih), si je težko zamisliti, da se ti lastna vlada laže. Nadalje je težko razločiti med politično nujnostjo za uporabo sile – kot v primeru Ruande, ko bi mednarodna skupnost morala preprečiti pobjo milijona ljudi – in povsem geostrateško motivirano vojno kot je primer Afganistana. Nepojmljivo je tudi ljudem, ki ne poznajo zgodovinskih dogodkov kot npr. Reichstagbrand⁶, da bi postavljali vprašanja o dogodkih 11. septembra⁷. Vse to ne pomeni, da se dogaja velika zarota. To so le abstraktni primeri, ki dokazujejo pomembnost svobodnega kritičnega izobraževanja za premislek o velikih političnih dogodkih kot so vojne, zakoni, ki uničujejo državljske pravice, in tako naprej. Brez nekaj izobrazbe o teh dogodkih sploh ne bi mogli razpravljati. Brez izobrazbe ljudje ne morejo razločiti med demokracijo in diktatorstvom. Nenazadnje je posameznik brez dobre izobrazbe povsem nemočen proti medijskemu sistemu.

Sklep: ljudje pravijo, da je znanje moč. Vendar – znanje je moč le, če veš nekaj, česar noben drug ne ve. Tako lahko uporabiš znanje za manipuliranje z ljudmi. Znanje je moč le, če nimajo vsi dostopa do njega. Če nekdo pravi, da je znanje moč, lahko skladno s tem rečemo: izobraževanje je emancipacija. In v osnovi je to tisto, kar so nam ukradli s to reformo-agendo. Želijo ustvariti strukture, v katerih možnost posameznikovega kritičnega izobraževanja postane nemogoča. Edina praksa teh institucij je koncentracija znanja, ki ga potrebujejo mednarodne korporacije za proizvodnjo ekonomske rasti v t.i. na znanju temelječih družbah (OECD 1996).

2. del: Kaj nam poskušajo prodati

Bolonjski proces ni le reforma izobraževalnega sistema. Ta reforma želi izobraževalni sistem prilagoditi neoliberalni transformaciji družbe. Kot vsaka ideologija pa tudi ta vsebuje argument nujnosti. V naši dobi je to vedno znanost in prav tako je pri procesu Bolonjske reforme. Zagovorniki procesa pravijo, da je znanstveno dokazano, da bo reforma pomenila za državo napredek. Če si ta argument ogledamo bližje, lahko opazimo paralele z argumentacijo privatizacije bolnišnic, prevoza, socialnih storitev, zdravstvene nege in tako naprej. Sledi isti liniji:

1. Globalizacija državo sooča z večjimi spremembami, na katere mora vlada reagirati. Države so s svojimi nacionalnimi gospodarstvi v totalnem tekmovanju in so prisiljene uvajati reforme, da bi lahko tekmovali z drugimi državami
2. Bogastvo naroda je odvisno od mednarodne konkurenčnosti njegovega gospodarstva. Mednarodna konkurenčnost gospodarstva temelji na nizkih davkih za korporacije in deregulaciji specifičnih segmentov tržišča.

⁶ Prevod: požig parlamenta. Nacisti so parlament pod krinko požgali 28. februarja 1933. Za ta domnevni »terroristični napad« so potem obtožili komuniste, uvedli nov zakon ter začeli preganjati svoje politične nasprotnike.

⁷ Postavljati vprašanje ne pomeni avtomatsko obtožiti ameriško vlado za zaroto. Toda po mojem mnenju je več kot gnusno, na kakšen način se v t.i. svobodnem svetu tretira ljudi, ki si upajo postaviti vprašanja. In možnost, da je vlada, ki je lagala prej in kasneje, lagala tudi o tej specifični zadevi, je po mojem mnenju ne tako nizka, posebej upoštevajoč incident v Zlivi Tonkin leta 1964, o katerem so 41 let kasneje razkrita poročila obveščevalnih služb pokazala, da je bil laž.

3. Tržišče se uravnava samo sebe. Zato je povsem demokratično, da se odločitve o tem, kaj in koliko se troši, pusti potrošnikom samim. Njihova poraba bo definirala cene. Sklep: a) Ni več državnih regulacij b) ni državnih podjetij c) ni več državnih storitev, če jih lahko opravlja tržišče samo
4. Vse je na voljo na tržišču
(V našem primeru:)
5. Izobraževanje je na voljo na mednarodnem tržišču. Zato je izobraževanje storitev. Zato mora biti deregulirano, saj ga bo tržišče vodilo bolj učinkovito kot vlada, ki je tako ali drugače skoraj bankrotirala in si ne more več privoščiti investirati v uničen izobraževani sistem.

Zveni znano? In gremo! Toda kaj se je pravzaprav zgodilo v izobraževalnem sektorju? To bomo raziskali v delu, ki sledi.

Neresnice Bolonje

»Kaže, da je vzniknil sistem, v katerem bi morali priznati primerljivost in enakovrednost dveh glavnih ciklusov, podiplomskega in dodiplomskega.«

- Sorbonska deklaracija

»Vitalnost in učinkovitost katerekoli civilizacije je mogoče izmeriti s privlačnostjo, ki jo ima njena kultura za ostale države.«

- Bolonjska deklaracija

Ta dva citata iz ključnih dokumentov bolonjskega procesa nam pokažeta dimenziji omejenosti in neumnosti izza celotne reformne agende. Opomba k prvemu citatu: če je ta sistem z dvema glavnima ciklusoma, ki je opisan zgoraj, res vzniknil sam od sebe, zakaj so potem vlade morale z zakoni prisiliti univerze, da so uvedle nove strukture? Pravilneje bi se stavek moral glasiti:

»Izsilili bomo sistem, v katerem bosta dva glavna ciklusa priznana za mednarodno primerljivost in enakovrednost.«

Odgovor na drug citat: Kar se tiče mene, se vitalnosti in učinkovitosti neke civilizacije ne da izmeriti na noben način. Vendar je lepo ugotoviti radikalni evrocentrizen tistih, ki odločajo [*decision makers*], in ki so ta proces privedli do tu. Nenazadnje je ta citat v popolnem nasprotju z ideologijo individualnosti in pluralnosti, o kateri nas učijo, odkar smo začeli misliti.⁸

Ideologi Bolonje nam obljublajo Evropo znanja. Z nekaj domišljije bi lahko nekdo prišel na idejo, da bi povezal načrtovano *Evropo znanja z na znanjem temelječo ekonomijo*. In ob izjavah kot je: »naj se ne pozabi, da Evropa ni le tista z evrom, bankami in ekonomijo« (Sorbonska deklaracija) je zelo težko ne govoriti o totalni ekonomizaciji izobraževanja in s tem našega uma.

Torej, kaj so nam obljubili? Sledeč Bolonjski deklaraciji je bilo treba uvesti šest večjih točk – če že niso bile del nacionalnega sistema izobraževanja:

⁸ Toda seveda individualnost v naši družbi ne pomeni nič drugega kot različnost naših oblačil, pričesk ter naših priljubljenih rockerskih bendov. Da tako lahko kupimo našo individualnost v eni od ducatov potrošniških templjev, imenovanih nakupovalni centri.

1. Prevzem sistema lahko berljivih in primerljivih diplom, tudi prek uvedbe »Priloge k Diplomi« z namenom povečanja zaposljivosti evropskih državljanov in mednarodne konkurenčnosti evropskega visokošolskega sistema.
2. Prevzem sistema, ki v osnovi temelji na dveh glavnih ciklih, dodiplomskem in podiplomskem. Dostop na drugi cikel zahteva uspešno dokončanje prvega študijskega ciklusa, ki traja najmanj tri leta. Po treh letih dosežena stopnja izobrazbe mora biti na evropskem trgu dela prav tako relevantna kot primeren nivo kvalifikacije. Drugi cikel naj vodi k magisteriju in/ali doktoratu kot v mnogih evropskih državah.
3. Uvedba sistema kreditov – kot v sistemu ECTS – kot primerne sredstva promocije najširše študentske mobilnosti. Krediti so lahko doseženi tudi v ne-visokošolskih kontekstih, vključno z vseživljenjskim učenjem, pod pogojem da so le-ti priznani s strani dotičnih univerz.
4. Promocija mobilnosti preko premagovanja ovir za učinkovito izvajanje prostega gibanja s posebnim poudarkom na:
 - za študente, dostop do študija, možnosti urjenja in sorodnih storitev
 - za učitelje, raziskovalce in administrativno osebje, priznanje in valorizacija obdobj, preživetih v evropskem kontekstu za raziskavo, poučevanje in učenje, brez oškodovanja njihovih zakonitih pravic
5. Promocija evropske kooperacije pri zagotavljanju kakovosti z namenom razvoja primerljivih kriterijev in metodologij.

Zaposljivost – zmagoslavni pohod idiotov

»Tisti, ki niso pripravljeni delati v ekipah in omrežjih ter se prilagoditi vsakemu izzivu, pred katerega so postavljeni – konec koncev nikoli s strani ljudi, temveč vedno s strani tržišča, globalizacije ali celo prihodnosti – tisti nimajo možnosti ustrezati zahtevam družbe znanja.«

- Konrad Paul Liessman

Ena večjih šal tega reformnega procesa je obljuba zaposljivosti. Ta namiguje, da si lahko posameznik z opravljenimi tečaji v čemerkoli univerza, vlada ali agencije za zagotavljanje kakovosti morda menijo, da je relevantno, zviša svoje možnosti na trgu dela. Stranski učinek take misli je, da je odgovornost dobiti službo premaknjena v domeno posameznika samega. To pomeni, da če akademik (ali kdorkoli drug) ne najde službe, mora to biti njegova krivda. Po zadnji ekonomski krizi nihče ne more več resno verjeti tem trditvam. Na trgu dela so se zgodile strukturne spremembe in ja – globalizacija spreminja družbo. Morali bi začeti predvidevati te večje spremembe in začeti razumevati, kako učinkujejo na naša življenja. Študij bo postal bolj praktično orientiran. Študenti v šolah in na univerzah bodo izurjeni za trg dela. To pomeni, da se ne bodo nujno naučili stvari delati dobro, ampak bolj kako se stvari dela pri poslu. Korekcijski faktor izobraževanja se tako opušča, teorija pa se popravlja glede na napake iz prakse. Lažne politike in nepravične strukture, napake in včerajšnje misli – npr. v energetske sektorju, kjer ne moremo nadaljevati tako kot v zadnjih 200 letih – bodo lekcije za jutrišnji dan. Ne v smislu zaustavitve, refleksije o tem, kar smo naredili in spremenili, temveč v smislu, da se napake v naših umih reproducirajo. Kako naj se izognemo virom fosilne energije, če nas učijo le to, kako in kje dobiti zadnje vire nafte?⁹ Kako naj se

⁹ Zelo frustrirajoč primer je Nacionalni model Združenih narodov v New York Cityju, kjer je pričakovano, da študentje imitirajo profesionalne diplomate. In to tudi zares počnejo! Imitirajo njihovo ignoranco, imitirajo

borimo proti svetovni lakoti ali AIDSu, ko je vse, kar nas učijo, to, kar smo počeli zadnjih 100 let? In ne naučimo se le tega, kar smo počeli, naučimo se to početi na povsem enak način. Ko je inovacija zatrta, imamo avtoritaran izobraževalni sistem, ki deluje na en sam način: indoktrinira študente in v mišljenju ljudi manifestira status quo. Da bi ideologijo manifestiral v mišljenju ljudi, jo moraš le narediti za del njihove realnosti, kar je popolna razlaga za to, zakaj uvajajo več in več tržnih elementov v izobraževalni sistem. Če bo proces socializacije oblikovan preko tržne racionalnosti, preostaja le eno samo področje življenja, kjer vas ideologija pusti na miru: družina. S katerim pridevnikom smo že opisovali družbe, kjer ideologija prežema vsa področja življenja? Čakajte ... ni bil to »totalitaren«?¹⁰ Ampak, ne skrbite, to je le kapitalizem.

Kam nas torej vse to pelje? Če si na hitro ogledamo situacijo pred bolonjskim procesom, ne vidimo množice nezaposlenih akademikov. Čemu torej potrebujemo zaposljivost? Več kot jasno je, da je ta reforma namenjena le reorganiziranju izobraževalnega sistema, da bodo šole in univerze lahko delovale kot korporacije.

Za svojo tezo ponujam dva argumenta:

1. Dober primer je nov zakon o visokem šolstvu, kjer so po strukturnih reformah Univerze postale podrejene svetovalnim odborom, ki naj bi institucije vodili kot podjetja. Delujejo torej orientirano na dobiček. V osnovi v tej novi strukturi ni nobene prednosti. Glavni problem izobraževalnega sistema je dejstvo, da je podfinanciran že zadnjih 30 let. In kaj so storili, da bi rešili problem? Spremenili so strukturo in uvedli strukturo moderne korporacije. In kot mora moderna korporacija iskati investitorje, mora tudi Univerza iskati tretje vire financiranja. In kdo financira? Korporacije. In te se niso prek noči pridružile humanitarnemu delu. Tako morajo Univerze prosjati za denar in država temu reče »avtonomija izobraževalnega sistema« ter zmanjšuje izobraževalni proračun (ter ga prerazporeja za javne subvencije korporacijam in vojne).
Farmacevtske družbe bodo npr. investirale v študije farmacije. To je dobro za tiste, ki študirajo kemijo in sorodne predmete. Toda ne za zgodovinarje. Jasno je, da so edini predmeti, ki na podlagi nove reforme pridobijo, tisti predmeti, ki so imeli že tako dober odnos s trgom. A tu je še negativna stran – vlada mora k vsakemu evru, ki je vložen s strani tretjih virov, še nekaj pristaviti. Učinek je tak: taisti tretji viri ne le odločajo, kam gre njihov denar, ampak tudi kam bodo šle javne investicije. In vse to na osnovi krčenj proračuna, ker želi vlada zmanjšati stroške zaradi svojih proračunskih primanjkljajev, ki so se, mimogrede, povzpeli do neba med finančno krizo. In kaj je tako slabo pri tem? Torej, kdo bo financiral literaturo ali filozofijo ali zgodovino? Pomislite.
2. Sistem je na tem, da ustvari nov tip delavca: delavca znanja. Kar konstituira delavca znanja je, da je sam odgovoren za transformacijo svojega znanja v delovno moč. In tudi za to, da proda svojo delovno moč na trgu. Študij izgubi svoj ideal, ki je zdaj zamenjan s tržno ideologijo. Znanost je temeljila na vprašanjih zakaj. Znanost je bil proces iskanja razlag za vse neznano v realnosti. Lahko bi rekli: iskanje resnice. Toda zdaj se je zaradi te nove kvalitete prekarnosti žarišče premaknilo ne na iskanje odgovora na vprašanje zakaj, temveč na trženje rezultatov, ne glede na to, ali so bili znanstveno pravilni ali ne. Poglejte vse farmacevtske korporacije, ki so prodajale zdravilo »contergan«, ki se je izkazalo, da je toksično in ima strašne stranske učinke

njihove konflikte, imitirajo lobiste, enostavno ponavljajo vse napake, ki jih ustanova dela! Za to trenirajo in v tem so večinoma zelo dobri.

¹⁰ Navadno ta termin uporabljamo za opisovanje sovjetskega sistema, kjer je bila ideologija marksizma-leninizma ali vsaj njuna partijska interpretacija, prisotna vsepovsod in je razlagala vse – celo stvari, ki jih ni mogla razložiti. Zdaj je povsem drugače. To je tržišče...

na človeško telo, posebej še na nerojene otroke nosečih žensk (ki so se nato rodili pohabljeni), vse dokler ni bilo z zakonom prepovedano. Znanstvenik bi ustavil prodajo, celo proizvodnjo tistega sranja takoj, ko bi opazil, da obstajajo stranski učinki. Toda kapitalist ga bo prodajal vse dokler ga pri tem podpira vlada.

Globaliziran trg dela ne išče diplom ali ostalih stopenj izobrazbe. Ne zahteva nikakršne izobrazbe. Globaliziran post-moderni trg dela zahteva celoten kvalifikacijski profil, za katerega je od nas pričakovano, da ga začnemo izpopolnjevati že takoj, ko prvi mehanizmi družbene selekcije (v nemškem šolskem sistemu se otroke loči že po 4. razredu) pričnejo uravnavati tok naše individualne kariere.

Edini možen sklep: Nov sistem ne želi ustvariti izobraženih ljudi s kritičnim umom, temveč trop idiotov, ki tekajo naokoli in skušajo kaj prodati. In najbolj neverjetna stvar je to, da so to tisti, ki so uspešni. Nagrajeni so zato, ker so zaklenili svoje možgane v skrinje, in zato jaz to točko imenujem »Zmagoslavni pohod Idiotov«¹¹.

Tekmovanje v tekmovalnosti

Kaj za vraga mislijo s tekmovalnostjo? Kaj ima to opraviti z izobraževanjem? No, to je lažje kot je videti na prvi pogled. Izobraževanje je storitev na tržišču. Tiste institucije, ki ponujajo izobraževanje, so v nenehnem tekmovalnem med seboj. Vse dobro do tu. Toda, v katerih kategorijah lahko institucije kot so šole in univerze ali celo celotna »področja visokega izobraževanja« tekmujejo med seboj? Ali v številkah diplomantov in študentov, največ kandidatov, največ dobitnikov Nobelovih nagrad, ali v vsem tem skupaj? To povzroča zmedo, saj arhitekti doslej še niso naredili jasnega seznama tekmovalnih kategorij. A v eni točki se vedno strinjajo: tekmovalnost bo dvignila kakovost izobraževanja.

Ne skrbite, bomo razčistili. V Nemčiji imamo skupino lobistov, ki sami sebe imenujejo Center za razvoj Univerze, ki so v veliki meri sponzorirani s strani Korporacije Bartelsmann, globalnega medijskega igralca (omenjenega že zgoraj). Predstojnik je bil profesor ekonomije z imenom Detlef Müller-Böhlting. On je imel veliko idejo, da bi Univerze morale delovati kot moderna podjetja. Kakšno naključje, da profesor ekonomije pride na to idejo. V tem kontekstu Müller-Böhlting govori o »managementu znanosti«. Je kdo pomislil, kaj to pomeni za Univerze, tržna racionalnost v izobraževalnem sistemu? Če se potemtakem Univerza vodi kot podjetje, je prva stvar, ki jo je treba narediti, izključiti vse predmete, ki niso praktično relevantni za trg dela, saj ne prinašajo dobička, temveč le stanejo. Denar, ki se ga tako prihrani, se investira v prodajno najuspešnejše predmete, tiste, ki imajo najvišjo stopnjo prenosa na trg dela.

A tu pridemo do meni najljubše točke – vseživljenjskega učenja, ali – kot mu rečejo danes v novodobnem medijskem slangu: »LLL«. Jaz mu rečem »vseživljenjsko *certificirano* učenje«. Kaj ima to s tekmovalnostjo? Bomo videli. Gremo po vrsti. Najprej – kako nam lahko to sranje prodajo kot reformo? Če pogledamo deset let nazaj, ali so vsi vrgli svoje knjige v smeti potem, ko so diplomirali? Seveda gre v življenju za učenje, zato lahko storiš bore malo zoper vseživljenjsko učenje. Bistvena inovacija tukaj je, da mora biti vse certificirano. To pomeni, da se nisi naučil ničesar, če le nimaš za to certifikata kot dokaza. In to ponovno pomeni, da se ljudi, ki ne vedo nič, a imajo veliko certifikatov, tretira kot učenjake.

Ljudje bodo storili vse, da bi dobili te certifikate. Učenje tako postane transakcija. Ni pomembno, ali se je nekdo nečesa naučil ali ne, gre le za kos papirja, ki pravi, da se je nekdo

¹¹ V osnovi je po Aristotlu idiot nekdo, ki ne zna ločiti med privatnim in javnim interesom.

nečesa naučil. A v družbi, kjer so vaše možnosti odvisne od teh kosov papirja in jih morate vseživljenjsko zbirati, ne boste nikoli imeli zares časa, da se usedete in preberete npr. »teorijo komunikativne akcije« ali kaj drugega, kar vas zanima. Vedno boste mislili le - če tega ne bom naredil in vsi ostali bodo, bo to zame zares slabo. Počutili naj bi se ujeti v ječo vseživljenjske dileme in tako prenehali misliti in se učiti, zato da bi le zbirali certifikate.

ECTS – Dol s humanizmom!

Če nekdo pobruha tvoje čevlje, ali tudi počistiš le»večino tega«?

- dr. Gregory House

Veliko vidikov Bolonjske reforme bi lahko raziskal, vendar to ne bo popoln seznam vseh polomij največjega izobraževalnega škandala konca 20. stoletja. Zato bom, preden končam to poglavje, omenil le še en, zadnji vidik. To je moj najljubši argument, ki potrjuje moji tezi o ekonomizaciji izobraževanja.

European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) na prvi pogled ni nekaj novega. Obstaja vse od leta 1989, ko je bil ustanovljen Erasmus program Evropske komisije. Takrat je bil to sistem za primerjavo predmetov, ki so jih študentje opravili med obdobjem izmenjave. Od Bolonje naprej je to kvantitativna merska enota – vsaj v Nemčiji – zelo me zanima, kako to deluje drugje. Nemška Konferenca ministrov za izobraževanje je določila formulo: 1 kreditna točka je enaka 30 uram učenja. Na filozofski fakulteti navadno dobimo 2,5 KT na predavanje. Zamislite si predavanje o Fenomenologiji duha. Certifikat pomeni, da ste porabili 75 ur na tej kompleksni in težko razumljivi Heglovi mojstrovini. In česa se naučite v 75 urah? Še pomembneje: se nujno naučite povsem enako kot kdorkoli drugi, ki je za to knjigo porabil 75 ur? Še več – če gre zgolj za preživljanje časa s knjigo, je pravzaprav ni potrebno nujno tudi prebrati...

Tu je zdaj razlog, zakaj je mobilnost laž: ECTS. To bom razložil s kratkim uvodom v nemški študijski sistem.

V Nemčiji obstajata dva tipa diplom - t.i. Ein-Fach (eno-predmetna) in Zwei-Fach (dvo-predmetna) diploma. To nas za zdaj ne bi smelo motiti. Kar je pomembno, je da je diploma vredna 180 KT. To pomeni 5400 ur dela. Te so razdeljene na 6 semestrov, kar pomeni 30 KT (900 ur dela) na semester. Vsak tip študija (predavanje, seminar, itd.) je vreden določeno število KT. To se od univerze do univerze razlikuje, vlada tega ni uskladila. Poglejmo zdaj situacijo, ko npr. začneš študirati sociologijo v Hamburgu. Zaključiš 3 semestre. Opraviš vse izpite in prav dobro ti gre. Opraviš si vse osnovne predmete kot so znanstvene metode, statistika, uvod v sociologijo, sociološke teorije in vse ostalo, kar velja za osnovo. In po tretjem semestru, ko si tik pred tem, da se specializiraš za določeno temo, npr. analizo medijev, ugotoviš, da sta Univerza v Münchnu ali Berlinu prikladnejši, ker se njihove raziskave osredotočajo na to tematiko. Torej je najbolj pametno, da si rečeš – »vruga, res, Berlin je super mesto, preselim se tja«. Primerjaš študijski načrt (preko vseh 6ih semestrov) in ugotoviš, da je alokacija KT v Berlinu in Münchnu povsem drugačna. Za predavanje ne dobiš 2,5 KT, ampak 6 KT. Ker tvojih certifikatov, ki si jih pridobil v preteklih semestrih, ne sprejmejo, bi moral vse začeti znova. In kdo je dovolj neumen, da bo to naredil? Pri ECTS gre torej zgolj za kvantifikacijo učnega procesa. Kvantiteta pa navadno ne pove veliko o kvaliteti. Zaključimo torej lahko, da pomeni kvantifikacija učnega procesa topniški strel na kvaliteto izobraževanja.

To bi moralo biti za zdaj dovolj. Poskušal sem vam prevesti obljube Bolonjske deklaracije in upam, da sem uspel dokazati, da smo bili znova nategnjeni.

3. del: Kaj lahko storimo proti temu

Ko sem vse skupaj doumel, sem se takoj vprašal: Kaj lahko storimo proti temu? Odgovor je precej preprost. Že zdaj veliko počnemo proti temu. Ta simpozij je odličen način upora proti ekonomizaciji izobraževanja. Tu nismo le, da bi se organizirali, tu se tudi izobražujemo – brez LLL in ECTS! Od 17. novembra do 10. decembra bomo imeli v Nemčiji novo akcijsko obdobje. Naredili pa smo veliko napako. Ljudje se bolj in bolj odmikajo od resne teorije in se osredotočajo na medijsko delo, ulične pohode in zasedbe. Na mrežnem sestanku v Frankfurtu avgusta letos sem vprašal svoje kolege študente: kaj bi storili, če bi vlada prišla v naše zasedene kampuse in rekla: »Okej, zmagali ste. Naredimo to kot hočete vi. Kje so vaše zahteve, kakšen je vaš koncept izobraževanja? Kako naj ga financiramo, kako naj zgradimo strukturo? In kako naj pridemo do vašega ideala na podlagi te zmede?« Edini odgovor, ki sem ga dobil je bil: »To se ne bo zgodilo.« Je to vse? Ne potrebujemo teorije, potrebujemo specifične percepcije, saj na koncu tako ali tako ne bomo zmagali? Imejmo se krasno med zasedbo kampusov in vikendi v zaporu. Ne. Kar nam manjka, posebej v nemškem študentskem gibanju, je teoretska debata o idealih, realnosti, kompromisih ter tem, kako ven iz tega dreka. In to je nevarnost, ki jo vidim za nas v Nemčiji: protesti bodo postali male Parade ljubezni ali G-Moves dogodki, politično in kulturno sporočilo za njimi pa bo zgnilo na Facebooku in Myspace-u.

Ne, ljudje, ki so se uprli deformaciji izobraževanja, morajo pokazati svetu, da pravzaprav vedo, kakšno bi izobraževanje moralo biti! Domisliti moramo utopijo izobraževanja, razpreti jadra in začeti svojo pot proti njej. In v osnovi je ravno to vseživljenjsko učenje! Ker če obstaja kakšna možnost za našo prevlado, zmaga ne bo prišla v naslednjih dveh letih. Vprašanje je: Kako začeti? Ta forum moramo uporabiti za diskusijo o naših naslednjih korakih. Ob koncu tega simpozija bi se morali strinjati glede načrta »reforme reforme« v smislu ponovnega pogajanja o največjih katastrofah Bolonjskega procesa. Te, za katere menim, da so najpomembnejše, sem razložil zgoraj. *Let's roll.*

Marcel Mansouri

Prevedla: Eva Brajkovič